

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Pedagogisk delaktighet som en del av verksamhets- kulturen i småbarnspedagogiken

2/5, delaktighet ur ett heldagspedagogiskt perspektiv
och i basvårdsituationer

Elina Kataja och Utbildningsstyrelsen

Heldagspedagogik i grunderna för planen för småbarnspedagogik

”Dagligen återkommande situationer, till exempel måltider, att klä på och av sig, vila och att sköta sin hygien, utgör en viktig del av barnets dag. Vårdsituationer inom småbarnspedagogiken är alltid samtidigt också fostran och undervisning, där barnen till exempel lär sig att kommunicera med andra, ta hand om sig själva, gestalta tid och tillägna sig goda vanor.”

(Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018, 24)

Pedagogiken i basvården som motiverade val

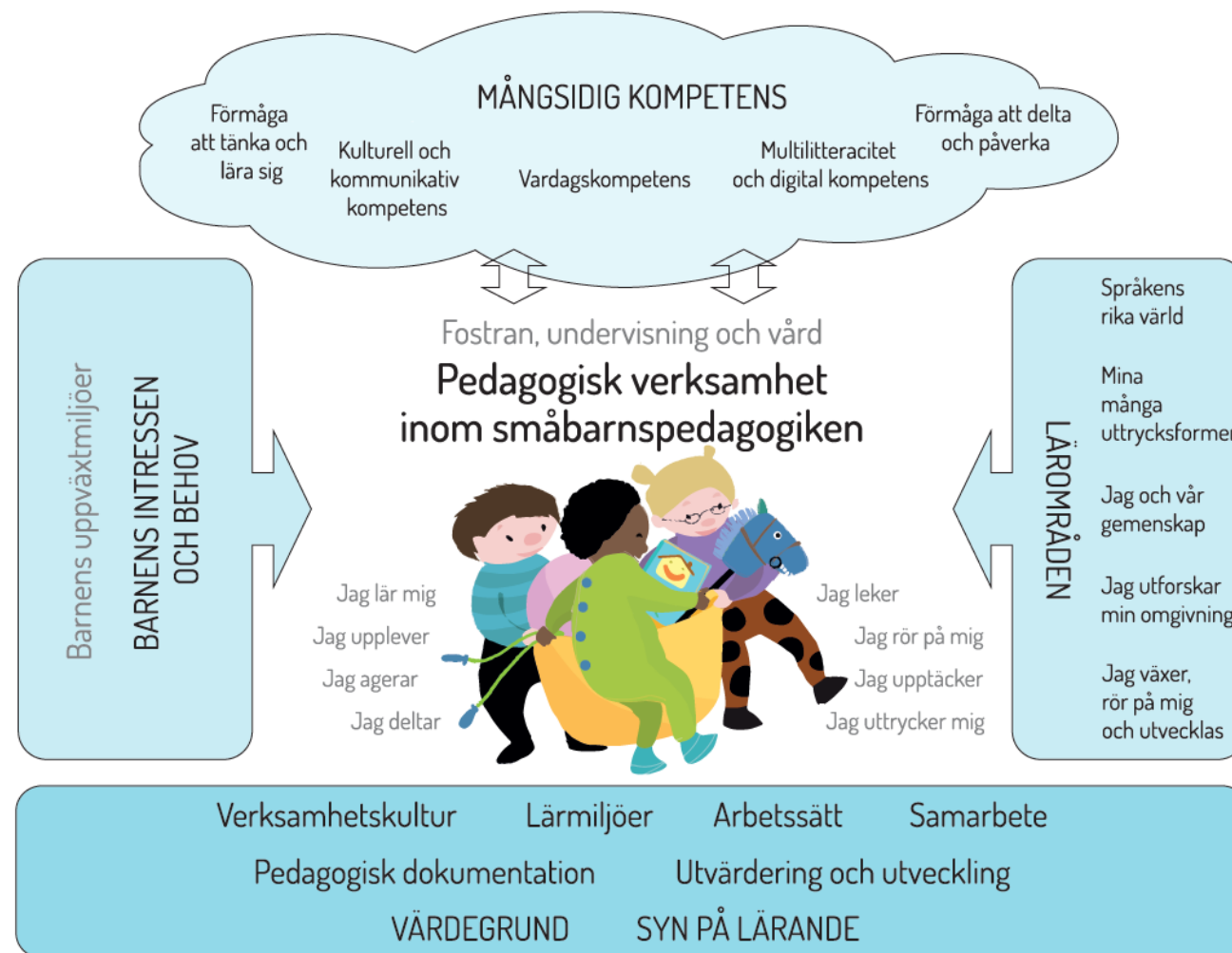
- När det gäller basvårdsituationer hamnar man lätt in i en regeldjungel.
- Det finns orsak att fundera, att för vem har dessa regler skapats och vilka mål betjänar de?
- Exempelvis regler om sömnkompisar – vilka av dessa känner du igen?

Med en högklassig heldagspedagogik strävar man efter att stärka mångsidig kompetens

- Mångsidig kompetens, såsom förmåga att tänka och lära sig, kommunikativ kompetens och vardagskompetens utvecklas med små, egna val och genom att det egna tänkandet stöds

En ny, härlig ylleoverall

"Ett barn återvände från jullovet med en ny ylleoverall. Ylleoverallen var så fin att den var på hela förmiddagen. Efter måltiden meddelade barnet att hen tänker sova med ylleoverallen på. Jag visste, för jag känner barnet så väl, att det här är nu en så viktig sak att hen inte i första hand kommer att ta av sig ylleoverallen och att slutresultatet antagligen skulle bli det att ylleoverallen skulle infinna sig på hyllan endast genom strid och gråt. Jag var beredd att ta den striden, men efter att ha talat med barnet tänkte jag att jag ger efter på den här punkten och låter barnet pröva. Jag berättade att det blir varmt att sova i ylleoverall, men att du nog kan pröva. Barnet lade sig under täcket med ylleoverallen på. En kvart senare hördes en tyst viskning i mörkret i vilorummet: "Jag har jätte varmt." Barnet tog av sig ylleoverallen och barnet somnade.

När barnet vaknade konstaterade hen glatt att du hade helt rätt, inte kan ju någon sova med en ylleoverall på, för det blir helt jätte varmt. Vad skulle barnet ha lärt sig om jag bara skulle ha tagit bort overallen? Barnet skulle ha lärt sig att den vuxna är dum som inte lät hen sova i sitt viktigaste plagg just då, nu lärde sig barnet genom erfarenhet någonting mycket mer grundläggande."

(Personalens berättelse)

Delaktighet och pedagogik i samband med basvård

- Viktigare än att hålla fast vid att vi vuxna vet vad som är klokare är att låta barnet dra sina egna slutsatser och tolkningar och själv försöka.
- Ser vi den pedagogiska betydelsen i alla situationer vs. enbart övergångar?
- Ett yngre barns förmåga till egna, motiverade val och att reglera det egna agerandet utvecklas som bäst i just de dagliga, återkommande situationerna.
- Att i arbetsteamet grundligt öppna upp pedagogiken i basvårdsituationer
 - Av vilka faktorer består situationen? Utgående från vilka värderingar, attityder, uppfattningar och myter har vi skapat verksamheten? Varför agerar vi så som vi gör? Vad vill vi att barnen ska lära sig av situationen och vilka är metoderna för det?

Motiverade val och att reglera det egna agerandet

” I vår grupp finns det två utrymmen för vilan, den ena för de barnen som sover och den andra för de barnen som vilar på madrasser och som inte sover, med dem läser man en stund en saga. Platsen där man lägger sin madrass för man bestämma själv – och ja, man får lägga den bredvid sin bästa kompis. Det förs ofta diskussioner om platserna vid vilan med barnen och man funderar tillsammans hurdana reglerna kunde vara när man är bredvid en kompis och vad sen då om det inte fungerar. Det är mycket viktigare att lära sig att genom små handlingar reglera sitt eget agerande än att agera utgående från vad någon annan säger. Det fungerar bättre med somliga, andra behöver en lite längre tid att öva och mera stöd av en vuxen när de gör sina val.

En fartfylld pojke, var en av dem som vi ofta funderade tillsammans med att hur skulle han kunna reglera sitt beteende så att han skulle kunna låta sin kompis vila utan att en vuxen måste ingripa. Pojken var en optimist och förde sin madrass bredvid kompisens gång på gång med den tron att i dag lyckas det – för det mesta lyckades det inte. En dag stod han länge med sin madrass under armen mitt i rummet och konstaterade slutligen att jag får alltid min kompis att börja skratta under vilan. Jag tror att jag bäddar min säng lite längre bort från de andra tills jag kan låta min kompis vila ostört. Är det inte just det här som vi i vår pedagogik strävar efter, att lära barnen att göra motiverade val och reglera sitt eget agerande i sin egen vardag?”

(Personalens berättelse)

Att öppna upp självskrivna sanningar

”Vi funderade i vårt team på måltiderna och vi kom fram till att det finns fruktansvärt många, delvis omedvetna, regler: mjölken och brödet får man först efter maten, brödet ska bres på en viss sida, om man inte har ätit upp allting så får man inte bröd, och om man redan har tagit bröd så får man inte mera mat, men om man skulle vilja ha ett bröd till så måste man först ta till mat och det mest knasiga av allt att xylitolpastillen eller -tuggummit får man inte om man inte har ätit ordentligt, precis som att det skulle vara en belöning på att man har ätit. Det, att från vilken tidsperiod de där reglerna härstammar, vet vi inte, men vi hade plikttroget anammat dem under åren utan att tänka, varför. Genom att slopa dessa regler blev måltiderna behagligare, på alla sätt lugnare och en mer betydelsefull situation där reglerna och att övervaka dem inte var i fokus utan en gemensam, trevlig stund kring maten.”

(Personalens berättelse)

Med vilka mål, med vilka metoder?

”Att smaka är ett sådant mantra som jag på sistone har funderat mycket på. Vi utgår ifrån att barnet blir en bättre ätare om vi kräver att hen smakar på allt. Är det så? Vad om barnet inte alls vill smaka? Gör vi smakandet till något spöke, eller litar vi på att kanske även det här barnet i ett senare skede vågar smaka utan att tvingas till det – och även om barnet inte skulle våga smaka, så går inte världen under för det. Man kan lära sig nya smaker även som vuxen. Att locka och uppmuntra är en annan sak än det att någon står bredvid och kräver att man säkert smakar på allt. När har man smakat tillräckligt? Om gröten äcklar redan som tvååring ska man då behöva smaka på det varje morgon ännu i förskolan? Är det fortfarande att smaka eller handlar det då bara om att bruka makt?”

(Personalens berättelse)

De små pärlorna i vardagen

- Att se mångfalden av pedagogiska möjligheter i basvårdsituationer
- När det gäller att stödja lärandet, det egna tänkandet, vardagskompetensen och färdigheter i problemlösning är det frågan om att ge möjligheter och att värdesätta diskussionerna i vardagen.
- Att lära sig och stärka sina färdigheter i mångsidig kompetens är i fokus i småbarnspedagogiken
- Jag klarar mig, även om något skulle förändras i min omgivning -> en balans mellan varaktighet och förändring: om ett barn behöver mera bestående rutiner, så som en egen sittplats ska barnet givetvis få det, men i grunden handlar känslan av trygghet om någonting mycket djupare än om en stol med ett namn på
- Har vi förmågan att ge barnen utrymme att lösa utmanande situationer som berör dem själva? Det finns mycket visdom hos barnen när man tar sig tid att lyssna.

Jag klarar mig, även om något omkring mig skulle förändras

”Det är vår uppgift att se till att barnen litar på sig själva, skapar en positiv självbild, är aktiva, tar initiativ och får en sådan kraft att de i kommande utmaningar förmår lita på att livet bär. Små förändringar ger barnen tillit och tilltro att även om något förändras och är lite annorlunda imorgon så går inte mitt liv under. Vi äter till exempel på många olika sätt, på många olika ställen. Inne, ute, på utfärden, i skogen, på gården och så vidare. Barnen har lärt sig att man kan äta var som helst och ur en låda, en mugg, en tallrik eller som ett mellanmål och så vidare. Det är inte en stor sak hos oss, det är en naturlig grej. Men om vi alltid sitter vid samma bord, på en bestämd plats och på stolen står det Milla och Maija så begränsas barnets förmåga att äta till en egen plats och då målar man upp en bild där ingenting får förändras eller så blir mitt liv helt upp och ner.

(Personalens berättelse)

Vågar vi ge en möjlighet?

Vi hade en längre tid funderat på val av egna sittplatser, men vi hade inte vågat, för det finns ett barn i vår grupp som på grund av egna utmaningar är väldigt beroende av bestående, oföränderliga rutiner. Till sist vågade vi pröva genom att ta det till tals med barnet. Trots våra förutfattade meningar så reagerade barnet ivrigt och ganska fort blev valet av sittplats särskilt betydande för det här barnet, en stor sak, och redan under förmiddagens lekar frågade barnet av sina kompisar att ska vi sitta tillsammans i matbordet.

Det som också förändrades var att vi för första gången hörde barnet självmant prata med de andra barnen. Det var överraskande att inse att vi hade begränsat möjligheterna till sociala situationer genom att välja en oföränderlig och ett så lugnt bordssällskap som möjligt så att det i samma bord satt barn som inte nödvändigtvis hade så mycket att prata om sinsemellan. När det här barnet, som hade utmaningar i sociala färdigheter fick sitta bredvid sina lekkompisar förändrades också beteendet vid matbordet och färdigheterna att diskutera utvecklades med fart.

(Personalens berättelse)

Visdom är att lära sig något nytt även som vuxen

"I och med planen för småbarnspedagogik är det ännu viktigare att i vår bransch utveckla utvärderingen av personalens egen verksamhet och betrakta alla våra verksamhetsätt kritiskt så att vi hittar det som är bra, som ska bibehållas och förstärkas och å andra sidan de aspekter som vi kan reflektera kring på ett nytt sätt utgående från dagens sätt att tänka. Det kan ibland vara tungt, men inte behöver jag fastna vid det som har gjorts tidigare. Till exempel vid en tidpunkt, när barnen i samband med vilan bad om att få gå på toaletten, så måste även de äldre barnen sitta på pottan i mitten av rummet, och det var då ett allmänt accepterat verksamhetsätt. Att utveckla sig själv är inte att grubbla över vad jag gjorde förut utan att lära sig – visdom är att lära sig något nytt, utveckla och förändra sitt eget agerande och fungera i den här tiden så som den här tidens småbarnspedagogik förutsätter."

(Personalens berättelse)

Med sikte mot pedagogisk delaktighet

Frågor att fundera på för pedagogerna, teamen och hela arbetsgemenskapen

- Hurdana möjligheter och å andra sidan hinder har ni i er grupp när det gäller barnens delaktighet i basvårdsituationer?
- Välj i ert team en basvårdsituation och spjälk upp den i olika delar. Av vilka faktorer, mål, strukturer, regler, värderingar och attityder består situationen? När ni börjar bygga upp situationen på nytt och motiverar den pedagogiskt, vad lämnar ni bort, vad ändrar ni på, vad håller ni kvar och vad stärker ni?

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Inspirerande insikter på den gemensamma resan mot ökad delaktighet!

Elina Kataja och Utbildningsstyrelsen

